

47 · De østeuropæiske emigranter

De østeuropæiske efterretningstjenester fokuserede alle i varierende grad på danske statsborgere, der oprindeligt var kommet fra Østeuropa og Sovjetunionen. Som illustreret ved hjælp af polske kilder i kapitel 20, så de østlige efterretningstjenester grupperne af emigranter og flygtninge som en potentiel kilde til udførelse af efterretningsvirksomhed, ligesom de blev anset for at være en potentiel trussel mod de kommunistiske lande. Emigrantkredse kunne anvendes til flere forskellige efterretningsmæssige formål. Af mere offensiv karakter kan nævnes opgaver såsom talentspejdnin (udpegning af mulige agentemner) og indhentning af oplysninger om mållandet, de befandt sig i.

Emigrantforeningerne i de vestlige lande blev overvåget af de østeuropæiske efterretningstjenester, fordi man mente, at de vestlige tjenester her hvervede agenter, som blev indsat i Østeuropa.¹ Erfaringerne fra de første efterkrigsår havde vist, at vestlige efterretningstjenester gjorde brug af flygtninge og emigranter fra Østeuropa til udførelse af hemmelige operationer bag jerntæppet.² Et af KGB's vigtigste arbejdsområder var derfor kontrol med udrejste, udviste og flygtede russere.³ Emigrantgrupper vurderedes at udgøre en trussel mod de kommunistiske regimer i Østeuropa, hvis de begyndte at blive politisk aktive eller gik til de danske efterretningstjenester med deres viden om militære forhold i deres hjemland eller andet. De østlige efterretningstjenester brugte derfor en del ressourcer på at kontrollere, at flygtninge i Vesten ikke arbejdede aktivt for at svække det kommunistiske styre i deres hjemlande. Hvervning af polske emigranter i Danmark blev blandt andet brugt til at skaffe oplysninger om de herboende polakker, deres politiske observans, og om de udgjorde en trussel eller et efterretningsmæssigt potentiale.⁴ Emigrantforeningerne i Danmark blev tilsyneladende både brugt til hvervning af agenter og til overvågning af systemkritikere.⁵ Også det østtyske ministerium for statsikkerhed havde øjnene rettet mod de østeuropæiske emigrantmiljøer, der blev anset for at være arnesteder for såkaldt „politisk ideo-

¹ David Murphy, Sergei Kondrashev & George Bailey, *Battleground Berlin – CIA vs. KGB in the Cold War*, 1997, s. 296.

² Gregory Mitrovich, *Undermining the Kremlin – America's Strategy to Subvert the Soviet Bloc, 1947-1956*, 2000. For en kort gennemgang, se Jeffrey T. Richelson, *A Century of Spies – Intelligence in the Twentieth Century*, 1995, s. 244-48.

³ Christopher Andrews & Vasili Mitrokhin, *The Mitrokhin Archive – The KGB In Europe And In The West*, 1999, s. 727.

⁴ „Fokus på polsk efterretnings- og sikkerhedstjeneste“, Fokus nr. 8/76, s. 31. FE's arkiv, 1167/76.

⁵ Dette bekræftes af en polsk afhopper. Mr. X med Bruce E. Henderson & C. C. Cyr, *Double Eagle – the Autobiography of a Polish Spy who Defected to the West*, 1979, s. 80-83.

logisk diversion“, der var betegnelse for politisk negativt indstillede grupper.⁶

De polske emigranter var løbende i PET's søgelys, men også de øvrige østeuropæiske nationaliteter var genstand for interesse. I PET's satellit-sektion, som beskæftigede sig med de østeuropæiske lande og deres aktiviteter i Danmark, bemærkede man, at blandt andre bulgarske diplomater, der var identificeret som efterretningsofficerer, jævnligt havde kontakt til herboende landsmænd.⁷ På tilsvarende vis forlød det, at en officer fra det rumænske Securitate havde herboende rumænere under opsyn „med henblik på hvervning. Disse exil-rumænere ønskes udnyttet fortrinsvis til immigrantspionage.“⁸ Hvervninger skulle således ikke altid bruges direkte mod danske interesser, men til at kontrollere rumænere i Danmark.

Hvervning af polske emigranter

Det var imidlertid først og fremmest den store polske gruppe, der tiltrak sig de danske myndigheders opmærksomhed. De polske efterretningstjenester synes at have haft en stor interesse i herboende polakker, og sådanne aktiviteter blev gentagne gange nævnt i PET's rapporter. Assimilerede polakker i vestlige lande blev set som potentielle agentemner for de polske efterretningstjenester, fordi de i visse tilfælde havde fået enten betydningsfulde stillinger eller kontakter i de respektive lande og derfor ville kunne bruges til at fremskaffe oplysninger.⁹ Med 20-25.000 herboende polakker blev ovenstående problematik i midten af 1970'erne betegnet som „særdeles aktuel“, hvorfor man fra dansk side fulgte de polske bestræbelser på at kontrollere de herboende emigranter.¹⁰

Emigrantkredsen blev overvåget af efterretningsofficererne med det formål at skabe et „grundlag for en udskilning af sympatisører for og opponenter mod det polske styre.“¹¹ Med en målrettet indsats mod emigranterne blev de polske efterretningstjenester i stand til at udpege personer, som kunne blive mål for talentspejdnings, og personer, som skulle registreres som kritikere af det polske regime. Den polske interesse for emigrantforeningerne blev tydeliggjort af en afhopper-kilde, som i 1968-69 havde arbejdet for den polske efterretningstjeneste i Danmark. Den pågældende afhopper havde haft til opgave at indsamle oplysninger om herværende polske emigranter og

⁶ Hubertus Knabe, *Westarbeit des MfS. Das Zusammenspiel von „Aufklärung“ und „Abwehr“*, 1999, s. 94ff.

⁷ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 128.

⁸ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 140.

⁹ FE's arkiv, SikNyt, januar 1977, s. 8.

¹⁰ „Fokus på polsk efterretnings- og sikkerhedstjeneste“, Fokus nr. 8/76, s. 34. FE's arkiv, 1167/76.

¹¹ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 142.

flygtninge. Den ulovlige efterretningsvirksomhed blev drevet af en polsk konsul, som efterfølgende blev udvist og erklæret „persona non grata“ af den danske regering.¹² Den civile polske efterretningstjeneste SB blev fremhævet af FE for den betydelige opmærksomhed, som SB viede polske emigranter. Fra dansk side vidste man, at SB's afdeling 5 udelukkende beskæftigede sig med dette spørgsmål.¹³ Den store polske interesse for emigranterne understregedes af, at afdelingen i 1950'erne havde det største antal ansatte inden for efterretningstjenesten. Afdelingen var ikke som mange andre afdelinger inddelt efter geografiske principper, men efter de polske emigranternes politiske tilhørsforhold. Man opererede dermed målrettet mod potentielle tilhængere og potentielle modstandere.¹⁴

Mens det tidligere kun havde været den civile polske efterretningstjeneste, som bekæmpede systemkritiske aktiviteter i emigrantkredsene, vurderede PET i begyndelsen af 1970'erne, at både den civile og den militære polske efterretningstjeneste havde ændret holdning til polakker boende i udlandet. „Den polske efterretningsaktivitet her i landet har i de sidste tre år tydeligt vist, at såvel de polske foreninger som konsulatstjenesten anvendes som talent-spejdningsplatforme for de polske tjenester,“ lød det fra PET's polakhold.¹⁵ Netop fordi PET vidste, at det polske konsulat „benyttes som basisstation i udlandet til indhentning af oplysninger, hvervning af personer og infiltration af immigrantkredse“, blev nyankomne konsulatmedarbejdere principielt mistænkt for at tilhøre den polske efterretningstjeneste.¹⁶

Emigranter kunne udsættes for pression fordi de ofte endnu havde familie og slægtninge i det land, hvorfra de var emigreret.¹⁷ Trusler om represalier mod slægtninge i det tidligere hjemland blev brugt for at få herboende emigranter til at udføre efterretningsmæssige opgaver for de østlige efterretningstjenester. Polske emigranternes ønske om at rejse tilbage og besøge familie og venner i Polen blev også ifølge FE udnyttet af de polske efterretningstjenester til at gennemføre hvervninger, idet lovning om udstedelse af visum kunne bruges som lokkemad for at få enkeltpersoner til at indgå i et samarbejde.¹⁸ Tjenesten skrev således i 1979: „Den mulighed er her i landet til tider blevet udnyttet hæmningsløst af f.eks. polsk efterretningstjeneste.“¹⁹ I andre tilfælde kom herboende polakker først under pres fra de polske efterretnings-

¹² FE's arkiv, Supplement til halvårsoversigt nr. 1 + 2 1969, s. 94.

¹³ FE's arkiv, SikNyt, januar 1977, s. 7-8.

¹⁴ Mr. X med Henderson & Cyr, *Double Eagle*, s. 80-83. Afdelingen blev oprettet inden den polske efterretningstjeneste UB gennemgik en omstrukturering og ændredes til den ny tjeneste SB.

¹⁵ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 195.

¹⁶ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 135.

¹⁷ FE's arkiv, SikNyt, januar 1979, s. 8-9.

¹⁸ FE's arkiv, SikNyt, januar 1979, s. 9. „Fokus på polsk efterretnings- og sikkerhedstjeneste“, Fokus nr. 8/76, s. 34, FE's arkiv, 1167/76.

¹⁹ FE's arkiv, SikNyt, januar 1979, s. 9.

tenester, når de var kommet på besøg i Polen og dermed ikke kunne gå til de danske myndigheder.²⁰

I forbindelse med en udvisning af en polsk diplomat i januar 1977 kom der fokus på de polske efterretningstjenesters udnyttelse af herboende polakker.²¹ Den hvervede polak havde hovedsageligt været involveret i efterretningsevirsomhed i udlandet, men fik siden hen pålagt opgaver i Danmark. Dette førte til udvisning af den polske konsul, der havde fungeret som hans sidste føringsofficer. Sagen om de polske efterretningstjenesters brug af afpresning kom til offentlighedens kendskab, da den herboende polak fortalte til B.T., hvordan han var blevet presset til at arbejde for efterretningstjenesten.²²

For begge de polske tjenester var arbejdet med herboende polakker af største betydning.²³ Den polske interesse for danskere var således mindre end interessen for polakker eller danske statsborgere af polsk oprindelse.²⁴ Igennem en årrække havde PET såvel herhjemme som i udlandet set talrige eksempler på, at polakker i Vesten var kommet i et afhængighedsforhold til de polske efterretningstjenester, som indebar, at de skulle fremskaffe oplysninger af forskellig karakter. Hvis de forsøgte at bryde kontakten til de polske efterretningstjenester, ville dette formentlig medføre, at de afskar enhver forbindelse med hjemlandet.²⁵

De østlige efterretningstjenester kunne også gøre brug af, at særligt polske og sovjetiske emigranter havde „en stærk følelsesmæssig tilknytning til fædrelandet“. Mens de polske tjenester i de første år havde gjort brug af pression i deres hvervninger, valgte tjenesterne senere hen i højere grad at gøre brug af „den stærke polske nationalfølelse og hjemstavnskærlighed i deres offensive virksomhed“.²⁶

Skulle man fra dansk side have større føling med de polske tjenesters efterretningsmæssige aktiviteter, måtte man blandt andet fokusere på de herboende polakker og deres forbindelser til den polske repræsentation. I begyndelsen af 1970'erne bemærkede PET, at indhentning på det teknisk-videnskabelige område ikke bare blev udført af polske efterretningsofficerer i dækstillinger ved repræsentationen, men også af tilrejsende polakker og herboende polske flygtninge og emigranter. PET bemærkede i 1974, at det polske „agentmateriale“ var blevet gradvist bedre gennem de seneste ti år, og at dette tilsyneladende skyldtes, at de polske tjenester foretog talentspejdnings på polske

²⁰ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 23.

²¹ FE's arkiv, SikNyt, januar 1977, s. 7-8.

²² B.T., 12. januar 1977.

²³ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 141.

²⁴ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 147.

²⁵ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 195.

²⁶ Denne vurdering bekræftes af en afhoppet polsk efterretningsofficer, som selv i en periode arbejdede med emigrantspørgsmålet. Se Mr. X med Henderson & Cyr, *Double Eagle*, s. 80-83.

universiteter og læreanstalter.²⁷ Ifølge PET var det polske arbejde inden for den polske koloni blevet intensiveret i begyndelsen af 1980'erne.²⁸ Det blev dog stadig sværere for PET at konstatere og overvåge de polske tjenesters føring og håndtering af agenter. PET noterede sig, at tjenesterne foretrak at „lade alle vigtige gøremål foregå i Polen“.²⁹ Hvervede agenter i de polske miljøer i Danmark forventedes at afrapportere og få nye opgaver af de polske tjenester under besøg i Polen. Deres polske føringsofficerer rejste fra ambassaden eller konsulatet i København til Polen for at deltage i sådanne møder. PET havde flere eksempler på, at denne fremgangsmåde blev anvendt af de polske tjenester i deres arbejde med personer af polsk afstamning i Danmark.³⁰ Hvis herboende polakker rejste til Polen samtidig med efterretningsofficerer fra den polske repræsentation, kunne det være en indikation på, at der var en efterretningsmæssig forbindelse.³¹

Emigranter som østlig sikkerhedsproblem

At de østlige efterretningstjenester så med største alvor på systemkritiske aktiviteter udført af østeuropæiske flygtninge og emigranter i Vesten illustreres af to sager.³² I april 1974 forsvandt den bulgarske flygtning Boris Arsov fra sit hjem i Århus.³³ Senere dukkede han op i Bulgarien, hvor han blev fremvist på bulgarsk tv.³⁴ Tre år forinden var Arsov flygtet fra Bulgarien og havde fået politisk asyl i Danmark. Her udgav han en lille antikommunistisk avis, „Levski“, og var således politisk aktiv og kritisk indstillet over for det bulgarske styre. Den bulgarske efterretningstjeneste DS udarbejdede flere planer for, hvordan man skulle få stoppet Arsovs aktiviteter i Danmark, og der blev fra den bulgarske regering givet samtykke til en udarbejdet plan om at dræbe Arsov. Det blev dog DS's kidnapningsplan som blev taget i anvendelse. To bulgarske efterretningsofficerer tog til Århus og fik bragt Arsov tilbage til Bulgarien. Baggrunden for denne operation var en række ubegrundede antagelser om, at han planlagde terroraktioner mod bulgarske interesser. Omstændighe-

²⁷ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 15.

²⁸ Se eksempelvis FE's arkiv, SikNyt nr. 4, 1982, s. 23. Heraf fremgår det, at de østlige tjenesters fokus på emigrantmiljøerne ifølge de danske tjenester havde flere forklaringer. Dels blev for eksempel polske emigranter i Danmark betragtet som en latent undergravende trussel mod det polske styre, og dels udgjorde emigranterne potentielle agentemner for de polske efterretningstjenester.

²⁹ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 127.

³⁰ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 127.

³¹ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 127.

³² I sin bog *The Third Secret – The KGB, Solidarity and the KGB's Plot to Kill the Pope*, 2001, beskriver Nigel West blandt andet de østlige tjenesters aktiviteter rettet mod flygtede systemkritikere.

³³ Andrews & Mitrokhin, *The Mitrokhin Archive*, s. 506-507.

³⁴ West, *The Third Secret*, s. 50. *Berlingske Tidende*, 31. oktober 1999.

derne omkring Arsovs hjemrejse er fortsat uklare, og efter at være blevet idømt 15 års fængsel blev han fundet død i sin fængselscelle.

Endnu en flygtet systemkritiker var mål for den bulgarske efterretningstjeneste. Nogle år senere, i 1978, blev eksilbulgareren Georgi Markov myrdet i London. Markov arbejdede for BBC og lavede kritiske radioudsendelser om de bulgarske kommunister. Under en spadseretur midt i London blev Markov forgiftet med en lille spids anbragt på en specialfremstillet paraply.³⁵ Kidnapninger, drabsforsøg og drab udført af de østlige efterretningstjenester var kendt fra andre lande og har givetvis haft en vis præventiv effekt over for flygtede østeuropæeres vilje til at kritisere styret i deres hjemlande.

Som det fremgår af ovenstående, blev herboende polakker ikke bare set som et efterretningsmæssigt potentiale. De blev også set som en kilde til uønsket kritik af det polske styre. For de polske efterretningstjenester var det derfor lige så vigtigt – hvis ikke vigtigere – at holde øje med emigrerede og flygtede polakker, der blev betragtet som en trussel, fordi de kunne „skade eller underminere de kommunistiske regimer i Østlandene“ ved anti-kommunistisk propaganda og andre aktiviteter.³⁶

I årsrapporten for 1982 vurderede PET's polakafdeling, at man grundet situationen i Polen ville se den polske efterretningsvirksomhed i Danmark rette sig mod tilhængere af den uafhængige fagbevægelse Solidaritet boende i Danmark. Fra polakafdelingens side blev det anbefalet, at PET rettede større opmærksomhed mod netop denne gruppe, fordi det ville skabe fordele i forhold til de polske tjenester. På den måde ville PET ikke bare kunne få et indblik i de specifikke polske operationer mod herboende dissidenter, men også kunne få en større og mere generel viden om de polske tjenesters „indsats mod Danmark samt deres prioriterede målområder.“³⁷ I de efterfølgende år ser det af PET's materiale ud til, at antallet af polske asylansøgere, som kom til Danmark, steg som følge af lempede udrejseregler i Polen. Polske flygtninge i Danmark blev fulgt af de polske myndigheder. Mens nogle valgte at rejse til Danmark uden at have haft direkte problemer med de polske myndigheder, så var der stadig personer, som havde støttet forskellige oppositionsgrupper i Polen, heriblandt Solidaritet. Det var særligt disse polakker, som polske efterretningstjenester var interesserede i, og „vi er af den formening, at SB gør sig store anstrengelser for at infiltrere netop denne gruppe,“ skrev PET i 1985.³⁸

³⁵ Angiveligt havde Georgi Markov arbejdet for den bulgarske efterretningstjeneste, men havde siden ladet sig hverve af den britiske tjeneste. Om det samme gjorde sig gældende for Boris Arsov, vides ikke. West, *The Third Secret*, s. 49.

³⁶ FE's arkiv, SikNyt, januar 1977, s. 8.

³⁷ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 142.

³⁸ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 140.

Emigranter som dansk sikkerhedsproblem

De polske tjenester havde også andre grunde til at infiltrere flygtningegruppen. Herom skrev PET: „Det vides da også med sikkerhed, at de polske sikkerhedsmyndigheder „planter“ agenter i de danske asylcentre, hvorfra disse så foretager en indhentning blandt de derværende polakker. Flere af disse agenter har efter f.eks. 3 måneders ophold trukket deres asylansøgning tilbage og er udrejst til Polen.“³⁹ At østlige efterretningstjenester udnyttede flygtningestrømme til deres egen taktiske fordel, var et kendt fænomen. Ikke mindst DDR's MfS havde haft held til at plante fremtidige agenter blandt de godt to millioner DDR-borgere, der flygtede til Vesttyskland, inden muren blev bygget. En af disse „flygtninge“ var den senere kanslerspion Günther Guillaume.

Østeuropæere i Danmark blev generelt anset for at være et potentielt sikkerhedsproblem. FE advarede om, at kun personer, der blev betragtet som politisk pålidelige, fik tildelt udrejsetilladelser.⁴⁰ Derved kastede man en mistanke på en meget bred gruppe af borgere. Hvordan mistænksomheden gjorde sig gældende i forhold til polakkerne, fremgår af en PET-rapport fra 1982, der satte spørgsmål ved de tilflyttendes baggrund: „Denne potentielle 5. kolonne af polakker blandt hvilke der vel næppe er mere end en promille, der med rette kan benævnes „politiske flygtninge“, vil i årene fremover være et godt mål for de polske efterretningstjenester.“⁴¹

Når man fra dansk side vidste, at østlige emigranter var mål for efterretningstjenesterne var det oplagt, at PET forsøgte at have føling med de østlige tjenesters aktiviteter for at få indsigt i aktiviteternes karakter. Den store koloni af herboende polakker blev af PET vurderet til at være et af de mest betydningsfulde arbejdsområder for begge de polske efterretningstjenester.⁴² I lyset af, at Polen bar sin væsentlige part af spionagen og de militære forberedelser mod Danmark, måtte størrelsen af gruppen af etniske polakker udgøre et problem for de danske myndigheder. Med ca. 25.000 personer af polsk afstamning boende i Danmark i 1979 og ca. 20.000 besøgende polakker havde de polske efterretningstjenester gode muligheder for at udføre operationer i Danmark, uden at sådanne blev opdaget af de danske tjenester. Selvom PET's polak-hold satte sig for at ville foretage en „endnu mere konstant og nærmere føling med alle herboende af polsk afstamning end tidligere“, så var det, når man sammenlignede afdelingens og den polske befolkningsgruppes størrelse, de facto en illusion.⁴³

³⁹ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 145.

⁴⁰ FE's arkiv, SikNyt nr. 4, 1982.

⁴¹ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 142.

⁴² PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 127.

⁴³ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 127.

En særlig type af østeuropæere var dem, der blev familiesammenført. Fra dansk side vidste man, at ægteskab på tværs af østlige og vestlige grænser kunne give efterretningsmæssige problemer. Det var allerede kendt i både Vesttyskland og Holland, og i Danmark gjorde man lignende erfaringer.⁴⁴ Man havde i slutningen af 1970'erne bemærket „en væsentlig stigning“ i antallet af dansk-polske ægteskaber. De danske erfaringer viste, at flere af de polske kvinder, som havde indgået ægteskab med danske mænd, forud for rejsen til Danmark var blevet kontaktet af den polske efterretningstjeneste med henblik på at få udført opgaver i Danmark.⁴⁵

Herboende østeuropæere udgjorde i de danske tjenesters optik et særligt sikkerhedsproblem, hvis de havde med klassificeret materiale at gøre. Enkelte østeuropæiske emigranter havde adgang til klassificeret materiale, mens flere var gift med personer, som havde adgang til materiale og dokumenter med den højeste klassifikationsgrad Cosmic Top Secret/Yderst Hemmeligt. I en årsrapport blev det understreget, at dette ikke i sig selv var nok til at mistænke de pågældende for at blive udnyttet efterretningsmæssigt, men PET advarede om, at „vore undersøgelser har vist, at flere af emigranterne er mere end villige til at give oplysninger, som de enten selv er i besiddelse af – eller som de vil kunne skaffe gennem „bekendte“.“⁴⁶

I en rapport for 1982 fokuserede PET på polakker i „nøglestillinger“, som samtidig havde nære forbindelser til efterretningsofficerer på det polske konsulat. „Deres placeringer spænder over et bredt spektrum af institutioner og dermed interesseområder i det danske samfund,“ konstaterede PET. Derved ville de polske efterretningstjenester i værste fald være i stand til at indhente oplysninger i specifikke sager på forskellige områder, samtidig med man kunne holde sig informeret om, hvad der rørte sig i samfundet som helhed og i de polske miljøer i særdeleshed, mente PET. Der var blandt andet tale om personer i stillinger af en vis betydning inden for det offentlige, forsvaret, erhvervslivet og forskningsverdenen. For at understrege omfanget af udfordringen fastslog PET: „Rækken af eksempler er ikke udtømmende, og skulle vi opregne de forbindelser med efterretningsmæssigt sigte til emigranter placeret længere nede i den danske samfundspyramide, ville det vise sig, at den polske efterretningstjenestes net her i landet er ganske finmasket.“⁴⁷

De polske efterretningstjenesters arbejde rettede sig ikke blot mod emigreerede polakker. Også børn af polske forældre bosiddende i Danmark kunne være af interesse for de polske tjenester. Dette førte i februar 1983 til en PET-vurdering rettet mod en polsk kvinde. Den pågældende kvinde havde over for

⁴⁴ FE's arkiv, SikNyt, april 1979, s. 18-21.

⁴⁵ FE's arkiv, SikNyt, januar 1979, s. 9.

⁴⁶ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 141. Den konkrete sag rettede sig mod ungarske emigranter.

⁴⁷ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 142.

PET afvist, at hun havde samarbejdet med den polske efterretningstjeneste, men PET havde gjort observationer, som satte spørgsmålstegn ved kvindens udsagn. „Vi finder det imidlertid betænkeligt, at hun gennem den årrække, hun har været her i landet, har haft kontakt til de skiftende chefer for den civile polske efterretningstjeneste i Danmark.“⁴⁸

Man fandt det nærliggende, at den polske efterretningstjeneste også havde kvindens søn i søgelyset. Forskellige omstændigheder gjorde, at han teoretisk måtte fremstå som „prototypen på en fremtidig polsk agent, der vil kunne arbejde på et højt niveau i det danske samfund“. PET understregede overvejelsernes hypotetiske karakter, men byggede sine overvejelser på erfaringer fra tidligere sager.⁴⁹

Som den konkrete sag viste, så byggede PET's mistænksomhed over for emigrantmiljøet i vidt omfang på en grundlæggende antagelse om, at det udgjorde en efterretningsmæssig risiko. Fra marts 1988 synes der imidlertid ikke længere at være tale om en hypotese. I årsberetningen for 1987 hedder det, at der i kølvandet på en styrket PET-indsats over for emigrant-området ikke længere var tvivl om, at de polske tjenester havde penetreret emigrant-kredsene og „at der blandt 2. og 3. generationspolakker er agenter, som arbejder i Danmark.“⁵⁰ Det var PET-afdelingens håb, at man med en yderligere målrettet indsats over for disse ville kunne afdække aktiviteterne.

Også det østtyske HVA undersøgte mulighederne for at hverve børn af de tyske flygtninge. Det drejede sig om de tyske kommunister, der i 1930'erne og 1940'erne havde søgt tilflugt i Skandinavien.⁵¹ Når DDR på denne måde forsøgte at udnytte potentielt eksisterende eller tidligere kontakter til lande i Vesten, kom Ministeriet for Statssikkerheds (MfS) store arkiver udlandsarbejdet til gode. På lignende vis søgte HVA at mobilisere de ressourcer, som MfS's vidt forgrenede indlandsapparat havde. Således gennemførte MfS omfattende søgninger i sit indenlandske agentnetværk for at finde egnede kandidater, der kunne bruges i efterretningsarbejdet i Vesten. Derved søgte MfS at kompensere for HVA's svigtende hvervninger op gennem 1980'erne.⁵²

For PET var det vanskeligt at imødegå den type af operationer, der trak på „hukommelsen“ i MfS' arkiver. Hvad angår de tidligere emigranternes kontakter og familieforbindinger i Skandinavien, var de ganske vist i sin tid registreret hos PET, men på grund af de regler, der begrænser opbevaringstiden for gamle personsager, vil disse sager oftest være destrueret.

⁴⁸ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 171.

⁴⁹ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 171.

⁵⁰ PET's arkiv, DIIS-samlingen, dokument nr. 147.

⁵¹ Michael F. Scholz, „Remigranten und Spionage“, *Deutschland Archiv*, nr. 5/2000, s. 748.

⁵² Hubertus Knabe, *West-arbeit des MfS*, s. 111ff.

